

૧૪

રૂપિયા-પૈસા

અધ્યયન નિષ્પત્તિ :

M 302 જૂથમાં વિભાજિત કરીને કે કયા વિના નાણાંની નાની રકમના સરવાળા બાદબાકી કરે છે.

વિષયવસ્તુના મુદ્દા :

- 14.1 ચલણી નાણાંની સમજ
- 14.2 ચલણી નાણાં આધારિત સરવાળા અને બાદબાકી
- 14.3 સાદા બિલની સમજ
- 14.4 ચલણી નાણાં આધારિત વ્યવહાર કોયડાઓ ઉકેલે

૧. એક કંપાસપેટીની કિંમત ૩૫ રૂપિયા છે, તો આ કિંમત ચૂકવવા નીચે આપેલ ચલણી નાણાંનાં જૂથ પૈકી કયા જૂથની રકમ સાચી છે?

જૂથ-૧

જૂથ-૨

જૂથ-૩

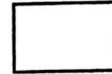
૨. તમારી પાસે ૨૦ રૂપિયા છે તેમાંથી તમે ૧૦ રૂપિયા તમારા મિત્રને આપ્યા. હવે તમારી પાસે કેટલા રૂપિયા બચ્યા?

૧૦ રૂપિયા

૫ રૂપિયા

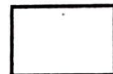
૨ રૂપિયા

૩. આપેલ ચિત્ર ૧ અને ૨ ને આધારે જવાબ આપો.

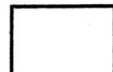
ચિત્ર - ૧

ચિત્ર-૧ની કિંમત વધારે છે.

ચિત્ર-૨ની કિંમત વધારે છે.

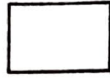

ચિત્ર-૧ અને ચિત્ર-૨ની કિંમત સરખી છે.

ચિત્ર - ૨

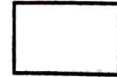
૪. ૧૮ રૂપિયાની આઈસક્રીમ ખરીદીને તમે દુકાનદારને ૨૦ રૂપિયા આપ્યા. દુકાનદારે તમને કેટલા રૂપિયા પરત આપ્યા હશે?

૩૮ રૂપિયા

૨ રૂપિયા

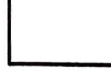

૮ રૂપિયા

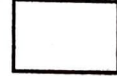
૫. વીણા પાસે ૪૦ રૂપિયા છે. કવિતા પાસે તેનાથી અડધા રૂપિયા હોય, તો કવિતા પાસે કેટલા રૂપિયા હશે?

૨૦ રૂપિયા

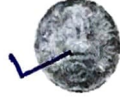
૮૦ રૂપિયા

૫૦ રૂપિયા

(૨) સૂચના મુજબ કરો.

૧. ૨૭ રૂપિયાની રકમ મેળવવા આપેલ ચલણી નાણાં પૈકી કઈ-કઈ ચલણી નોટ અને સિક્કાનો ઉપયોગ કરી શકાય, તેના પર '✓' ની નિશાની કરો.

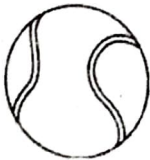

૨. તમારી માતા તમને ૫૦ રૂપિયા આપવા માંગે છે. આ માટે તે તમને ૫૦ રૂપિયાની એક નોટ આપી શકે. આ સિવાય અન્ય કઈ ચલણી નોટનો ઉપયોગ કરી તમને ૫૦ રૂપિયા આપી શકે ?

- ૧૦ રૂપિયાની પાંચ નોટ આપી શકો.
- ૨૦ રૂપિયાની બેનોટ અને ૧૦ રૂપિયાની એકનોટ આપી શકો.
- ૨૦ રૂપિયાની એક નોટ અને ૧૦ રૂપિયાની ત્રણ નોટ આપી શકો.

(૩) મૌખિક ગણતરી કરી પ્રશ્નના જવાબ આપો.

એક દુકાનમાં નીચે મુજબની વસ્તુઓ તેમની કિંમત સાથે મૂકેલ છે.

દરેકના ૧૫ રૂપિયા

દરેકના ૭ રૂપિયા

દરેકના ૩ રૂપિયા

દરેકના ૨ રૂપિયા

દરેકનો ૧ રૂપિયો

- ૧ એક દડો અને એક ભમરડાની કિંમત કેટલી થાય? ૨૨ રૂપિયા

- ૨ બે પેન્સિલ અને ત્રણ ચોકલેટની કુલ કિંમત કેટલી થાય? ૮ રૂપિયા

- ૩ એક દડો, એક કેળું અને એક પેન્સિલની કુલ કિંમત કેટલી થાય? ૨૦ રૂપિયા

- (૪) એક શાળામાં ચાલતા 'રામહાટ' માં વેચાતી વસ્તુઓ માટેનું ભાવપત્રક નીચે મુજબ છે. તેનો અભ્યાસ કરી બિલની વિગત પૂર્ણ કરો.

ભાવપત્રક		
વસ્તુ	નંગ	ભાવ
પેન્સિલ	૧	૨ રૂપિયા
નોટબુક	૧	૧૪ રૂપિયા
મીણિયા કલર	૧	૧૫ રૂપિયા
પેન	૧	૮ રૂપિયા
પેન્સિલનો સંચો	૧	૪ રૂપિયા

કેશમેમો 'રામહાટ'			
વસ્તુ	ભાવ	નંગ	રૂપિયા
પેન્સિલ	૨	૧	૨
નોટબુક	૧૪	૧	૧૪
પેન	૮	૧	૮
કુલ			૨૪ રૂપિયા

- (૫) સરવાળો કરો.

રૂપિયા ૩૨. ૫૦

+ રૂપિયા ૪૩. ૦૦

રૂપિયા ૭૫. ૫૦

- (૬) સરવાળો કરો.

૧
રૂપિયા ૧૦૩. ૫૦

+ રૂપિયા ૭૨. ૫૦

રૂપિયા ૧૭૬. ૦૦

- (૭) બાદબાકી કરો.

રૂપિયા ૩૫. ૫૦

- રૂપિયા ૧૧. ૫૦

રૂપિયા ૨૪. ૦૦

- (૮) ૫૦ રૂપિયામાંથી ૨૮ રૂપિયા ૫૦ પૈસા બાદ કરો.

$$\begin{array}{r} \text{₹. ૫૦ રૂપિયા} \\ - ૨૮. ૫૦ રૂપિયા \\ \hline ૨૧. ૫૦ રૂપિયા \\ \Rightarrow ૨૧ રૂપિયા ૫૦ પૈસા \end{array}$$

- (૯) આનંદ મેળામાં મનોરંજન, ખાણીપીણી તથા રમકડાંના નીચે આપેલા ભાવપત્રકના આધારે નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તર આપો.

મનોરંજન	
ચગડોળ	₹ ૨૫.૦૦
ટ્રેન	₹ ૨૦.૦૦
ટોરાટોરા	₹ ૩૫.૦૦
મોતનો કૂવો	₹ ૩૦.૦૦

ખાણી-પીણી	
સમોસા	₹ ૧૨.૦૦
સેન્ડવીચ	₹ ૨૦.૦૦
ભેળ	₹ ૨૫.૦૦
આઈસક્રીમ	₹ ૧૮.૦૦
લીંબુનું શરબત	₹ ૧૦.૦૦

રમકડાં	
ઢીંગલી	₹ ૨૮.૦૦
રમકડાનો હાથી	₹ ૩૫.૦૦
ટ્રેન	₹ ૪૦.૦૦

૧. રાહુલ ચગડોળમાં બેસે છે અને સમોસાનો નાસ્તો કરે છે, તો તેને કેટલા રૂપિયા ખર્ચ થયો હશે?

$$\begin{array}{r} ૨૫.૦૦ \\ + ૧૨.૦૦ \\ \hline ૩૭.૦૦ \\ \Rightarrow \text{તો તેને } ૩૭ \text{ રૂપિયા ખર્ચ થયો હશે.} \end{array}$$

૨. રાહુલ પોતાની નાની બહેન માટે આઈસક્રીમ તથા ઢીંગલીની ખરીદી કરે છે, તો આ માટે રાહુલે કેટલા રૂપિયા ચૂકવ્યા હશે?

$$\begin{array}{r} ૨૮.૦૦ \\ + ૨૦.૦૦ \\ \hline ૪૮.૦૦ \\ \Rightarrow \text{તો આ માટે રાહુલે } ૪૮ \text{ રૂપિયા ચૂકવ્યા હશે.} \end{array}$$

૩. જો રાહુલની માતાએ તેને ૧૦૦ રૂપિયા આપ્યા હોય, તો હવે રાહુલ પાસે કેટલા રૂપિયા બચ્યા હશે?

જો રાહુલની માતાએ તેને ૧૦૦ રૂપિયા આપ્યા હોય, તો હવે રાહુલ પાસે ૬૨ રૂપિયા બચ્યા હશે.

૪. આનંદમેળામાં સુનિતા પણ તેના માતા-પિતા સાથે ફરવા ગઈ. જો તે ચગડોળમાં બેઠી હોય, ઢીંગલી ખરીદી હોય અને સેન્ડવીચ ખાધી હોય, તો તેને કુલ કેટલો ખર્ચ થાય?

$$\begin{array}{r} ૨૫.૦૦ \\ + ૨૮.૦૦ \\ + ૨૦.૦૦ \\ \hline ૭૩.૦૦ \end{array} \Rightarrow \text{તો, તેને કુલ } ૭૩ \text{ રૂપિયા ખર્ચ થાય.}$$

(૧૦) મીના પાસે ₹ ૭૫.૫૦ છે અને શીલા પાસે ₹ ૧૦૦.૫૦ છે, તો બંને પાસે કુલ કેટલા રૂપિયા છે?

$$\begin{array}{r} \text{₹} \\ + 75.50 \\ 100.50 \\ \hline 175.00 \end{array}$$

→ તો બંને પાસે કુલ ૧૭૫ રૂપિયા છે.

(૧૧) અતુલે ₹ ૧૫૦.૦૦નો એક થેલો, ₹ ૭૫.૦૦નો એક કંપાસબોક્સ અને ₹ ૫૫.૫૦ની કિંમતના રંગની ખરીદી કરી. તો તેણે કુલ કેટલો ખર્ચ કર્યો?

$$\begin{array}{r} \text{₹} \\ 150.00 \\ + 75.00 \\ + 55.50 \\ \hline 280.50 \end{array}$$

→ તો તેણે કુલ ૨૮૦ રૂપિયા ૫૦ પૈસા ખર્ચ કર્યો.

(૧૨) મોહસીન પાસે રૂપિયા ૩૫૦.૫૦ હતા. તેમાંથી તેણે રૂપિયા ૨૬૦.૦૦ની કિંમતનું એક શર્ટ ખરીદ્યું તો, હવે તેની પાસે કેટલા રૂપિયા બચ્યા હશે?

$$\begin{array}{r} \text{₹} \\ 350.50 \\ - 260.00 \\ \hline 90.50 \end{array}$$

→ હવે તેની પાસે ૯૦ રૂપિયા ૫૦ પૈસા બચ્યા હશે.

(૧૩) ગણતરી કરો :

૧. મારી પાસે ૫૦ રૂપિયાની ૩ નોટ, ૨૦ રૂપિયાની ૪ નોટ, ૫ રૂપિયાના ૨ સિક્કા અને ૧ રૂપિયાના ૭ સિક્કા છે, તો મારી પાસે કુલ કેટલા રૂપિયા છે?

$$50 \times 3 = 150$$

$$20 \times 4 = 80$$

$$5 \times 2 = 10$$

$$1 \times 7 = 7$$

$$\hline 247$$

→ તો મારી પાસે કુલ ૨૪૭ રૂપિયા છે.

૨. ૭૮ રૂપિયા એટલે રૂપિયા ૫૦ની ૧ નોટ, રૂપિયા ૨૦ની ૧ નોટ, રૂપિયા ૫ના ૧ સિક્કા, રૂપિયા ૧ના ૩ સિક્કા.

- (૧૪) નીતા દરરોજ ૫ રૂપિયાની બચત કરે છે. તે કેટલા દિવસ બચત કરે, તો તેની પાસે કુલ ૪૫ રૂપિયાની બચત થાય?

નીતા દરરોજ ૫ રૂપિયાની બચત કરે છે. તે ૯ દિવસ બચત કરે, તો તેની પાસે કુલ ૪૫ રૂપિયાની બચત થાય.

- (૧૫) તમે ૧૦૦ રૂપિયાની નોટ લઈને દુકાને જાઓ છો. દુકાનમાંથી તમે ૨૨.૫૦ રૂપિયાની એક એવી બે નોટબુક ખરીદો છો, તો દુકાનદાર તમને કેટલા રૂપિયા પાછા આપશે?

દુકાનમાંથી તમે ૨૨.૫૦ રૂપિયાની એક એવી બે નોટબુક ખરીદો = ૨૨.૫૦ + ૨૨.૫૦
= ૪૫
 $\begin{array}{r} 100.00 \\ - 45.00 \\ \hline 55.00 \end{array}$ → તો દુકાનદાર તમને ૫૫ રૂપિયા પાછા આપશે.

અધ્યયન નિષ્પત્તિ આધારિત સર્વગ્રાહી મૂલ્યાંકન

- (૧) ૫૫૦ પૈસા = ...

☐

૫૫૦ રૂપિયા

☒

૫ રૂપિયા ૫૦ પૈસા

☐

૮ રૂપિયા

- (૨)

+

+

=

_____

☐

₹ ૭૦

☐

₹ ૧૨૦

☒

₹ ૭૫

- (૩) ₹ ૧૦૦ - ₹ ૭૦ = ...

☒

₹ ૩૦

☐

₹ ૧૭૦

☐

₹ ૧૦૦

(૪) સરવાળો કરો.

₹ ૧૦૦.૦૦

+ ₹ ૨૦૦.૦૦

₹ ૩૦૦.૦૦

(૫) તમારા જન્મદિવસે તમારા પિતાએ તમને ૧૦૦ રૂપિયા આપ્યા અને તમારી માતાએ તમને ૫૦ રૂપિયા આપ્યા, તો તમને કુલ કેટલા રૂપિયાની ભેટ મળી ?

☐

રૂપિયા ૧૦૦

☐

રૂપિયા ૫૦

☒

રૂપિયા ૧૫૦

(૬) તમને મળેલ જન્મદિવસના ૧૫૦ રૂપિયામાંથી તમે ૮૦ રૂપિયાની જુવાર ખરીદીને કબૂતરોને ખવડાવી, તો હવે તમારી પાસે કેટલા રૂપિયા બચ્યા ?

☒

રૂપિયા ૭૦

☐

રૂપિયા ૮૦

☐

રૂપિયા ૨૩૦

(૭) ૨૧ રૂપિયાના કેળાંની ખરીદી કરી મેં દુકાનદારને કેટલાક રૂપિયા આપ્યા. જો દુકાનદારે મને ૮ રૂપિયા પાછા આપ્યા હોય, તો મેં દુકાનદારને કેટલા રૂપિયા આપ્યા હશે ?

☐

રૂપિયા ૨૦

☒

રૂપિયા ૩૦

☐

રૂપિયા ૪૦

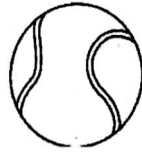
(૮) નીચે આપેલ બિલ પૂર્ણ કરો.

કેશમેમો			
‘એકતા સુપર માર્કેટ’			
વસ્તુ	ભાવ (દરેકના)	રૂપિયા	પૈસા
૨ બિસ્કીટ પેકેટ	₹ ૭	૧૪	૦૦
૧ પેન્સિલ	₹ ૩	૩	૦૦
૧ સાબુ	₹ ૨૧	૨૧	૦૦
	કુલ	૩૮	૦૦

(૯)

₹ ૧૭૫.૫૦

₹ ૨૫.૫૦

ગીતાએ એક છત્રી અને એક દડાની ખરીદી કરી, તો તેણીએ દુકાનદારને કેટલા રૂપિયા ચૂકવવા પડે?

₹ ૧૭૫. ૫૦	→ તો તેણીએ દુકાનદારને	₹ ૨૦૧ રૂપિયા
+ ₹ ૨૫. ૫૦	ચૂકવવા પડે.	
₹ ૨૦૧. ૦૦		

ધોરણ-૩

$$\begin{array}{r} 200.00 \\ + 200.00 \\ \hline 080.00 \end{array}$$
 છત્રી અને દડાની ખરીદી = 200 રૂપિયા.
 → તો છત્રી અને દડાની ખરીદી કર્યા બાદ હવે તેની ખાસી 80-રૂપિયા બચ્યા હશે.

વિદ્યાર્થીની શૈક્ષણિક સ્થિતિ													
	પ્રશ્નક્રમ										નિશાનીઓની કુલ સંખ્યા		
વિષયવસ્તુના મુદ્દા	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	x	?	✓
14.1													
14.2													
14.3													
14.4													